

Exofiktion er det nye sort, men Isabella Miehe-Renard tøver

Sylvia Plath er blevet omtalt som en af de største amerikanske forfattere i det 20. århundrede, men anerkendelse var begrænset, da hun levede. Her ses hun nygift med Ted Hughes i 1956, syv år før sin død. Foto: Wikimedia Commons

Isabella Miehe-Renard 19.06.2022

BØGER // ANMELDELSE – Svenske Elin Cullheds debutroman om forfatteren Sylvia Plath er blevet rost til skyerne og belønnet med priser. Romanen er på sin vis en smuk og rørende skildring af Plaths personlighed og kort liv, men dens genre, exofiktion, dvs. en slags afskrift og genbrug af eksisterende materiale, som iscenesætter og fortolker den nu afdøde forfatters personlige historie, er anmelder **Isabella Miehe-Renard ikke udelt begejstret for. Er det i orden at digte videre på en afdøds historie?**

Eufori

Forfatter: Elin Cullhed

Oversat fra svensk af Caroline Albertine Minor

Forlaget C & K. 320 sider. Er udkommet

Da jeg for nylig læste svenske Elin Cullheds prisbelønnede bog færdig, måtte jeg lægge den til side nogle dage og fordøje den. Hvordan beskriver og anmelder jeg den, tænkte jeg. Kan jeg dele min forvirrede læseoplevelse fyldestgørende med jer andre? Bogen her er på alle måder en smagssag. Et indtryk der virkelig gør indtryk. Eller som sagt: forvirrer.

Pludselig kom jeg i tanke om et yderst kort og ret usædvanligt citat fra en nyhedsudsendelse i 90'erne, der absolut intet havde at gøre med litteratur. Jeg hørte socialdemokraten Erling Olsen, dengang nyudnævnt justitsminister, svare en nyhedsvært for åben skærm: "Det synes jeg ikke, jeg ved nok om endnu. Jeg vil selvfølgelig undersøge sagen og vende tilbage med et svar, du forhåbentligt vil finde fyldestgørende." Den udtalelse blev legendarisk. Det er sjældent, at en politiker åbenlyst tøver.

Måske er min sammenligning totalt *out of context* her, men min tvivl om det nye sort, nemlig den litterære genre **exofiktion**, der er enormt populær for tiden, efterlader mig med en vis tøven.

Bl.a. skrev hun – i eufori – den smukkeste seddel om 7 gode grunde til ikke at tage sit liv. Jeg kalder den smuk, hvilket kan lyde bizart, fordi den var en hyldest til livet. Et inderligt håb

Jeg tvivler ikke på underholdningsfaktoren. Det må være så skønt og frit at elaborere på spændende skæbner. Ikke at man så kan spørge dem om ideen. Vi er bevidst langt fra biografiens nøgternhed og facts. Måske ovre i litterært gætværk eller behovet for personlig tolkning.

Lysten og inspirationen til at ekstemperere eller fabulere om en afdød personlighed er forståelig. Det er spændende, for hvad digtes der mon videre på? Kald mig bare purist, men jeg udfordres af fiktion om levede – måske især – tragiske liv. Jeg savner forfatterens kvaler, overvejelser og *tvivl*.

Sylvias dragende historie

Romanen *Eufori* er en fiktiv roman om Sylvia Plath. Eller som der står i kolonnen: en litterær fantasi. En indleven i hendes skabertrang som digter. Altid hæmmet af moderskab, ansvar for to små børn og et passioneret men opslidende ægteskab i 1950'erne med den mere succesfulde forfatter, Ted Hughes. Parrets evige konkurrence om succes og anerkendelse. Plath blev født i Boston, hendes far var moren utro og døde, da hun kun var 8 år.

Hendes historik præger hendes digtning. Hele sit korte liv led hun af depressioner og ind imellem håbet om lykken lige om hjørnet i sine kortvarige manier. Bl.a. skrev hun – i eufori – den smukkeste seddel om 7 gode grunde til ikke at tage sit liv. Jeg kalder den smuk, hvilket kan lyde bizart, fordi den var en hyldest til livet. Et inderligt håb. Det er stærk dokumentation og indblik i, hvorfor selvmordstanker udskydes. I smerte. Personligt husker jeg tanken og trangen som et mix. Det føltes som en trussel – men også en oplagt løsning. Indlysende for os på vippen. Ulogisk for de udenforstående.

Digteriske ambitioner fra en nybagt mor er ikke tidens tern i den patriarkalske tradition

Den exotiske genre åbner for Elin Cullheds (selvfølgelig) ret til såkaldt “poetic license/poetic freedom”. Også betegnet som “litterær fantasi”. Der er ingen tvivl om, at historien er dragende og melodramatisk. Absolut værd at undersøge. I 2003 kom der også en “biografisk drama-film” om deres kærlighedshistorie fra BBC med **Gwyneth Paltrow i hovedrollen**.

Bogens fikionaliserede tekst om det afdøde ikoniserede digterpar er medrivende og velskrevet, og jeg så en svensk avis skrive en smuk overskrift: “den viser os, at litteraturen kan vinde over døden!”

Det er tydeligt (og indlysende), at Cullhed har nærlæst parrets efterladte breve i sin research og benytter den implicite intertekstualitet: Flere linjer fra kendte digte ændres til begivenheder i hjemmet – dog med selvskabte tænkte citater.

Ind i Sylvias sind

Sylvia Plath er jeg-fortælleren på samtlige sider i teksten. Her får I nogle vitale og ret stærke fiktive citater fra “EUFORI”, der fx beskriver den både stimulerende og drænende passion mellem de to digtersjæle, to arbejdsnarkomaner, der konstant spændte ben for hinanden. Fx:

“Mens Ted fyldte køkkenet med de mest fantastiske livsdufte og samtaleemner (- jeg bliver en kulturmogul. Jeg elsker ordet “mogul”, vi skal være moguler, du og jeg, Sylvia, kulturmoguler) – sad jeg ved siden af og nikkede og gnavede på hans virkelighed.”

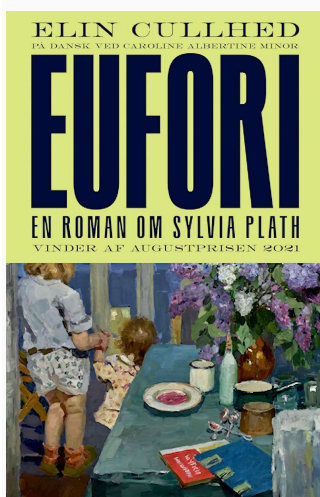
Eller: “Hvori bestod skylden? I ikke at have det godt? [...] Jeg var snart i mål med den Plathske drøm; to børn ud af fire [...] Hvorfor var jeg en, der fiskede i døden og dens mørke vand?”

Hun beskrev smerten ved at være dygtig og lovende og ambitiøs men hæmmet af tungsind og næsten dræbende usikkerhed. Søgen efter identitet med tomheden som evig følgesvend

Ted Hughes elsker – i denne tolkning – Sylvia, som både er produktiv og destruktiv. Flere gange råber han til hende: “Sylvia, stol nu på livet!”. Han bekymres også over hendes manier, hvor hun smiler, hævder sig mere end ellers eller griner panisk: ”Sylvia, du taler som om du var ombord på Titanic og lukker øjnene for din egen undergang!”

Ted Hughes var notorisk utro. Det har været et faktum i forrige biografier. Han ender med at forlade Sylvia og deres to små børn til fordel for en ny flirt efter syv års ægteskab.

Det fodrer – ikke overraskende – den dybt plagede og usikre unge Sylvia med endnu mere opgivelse, vrede og bitre skrivelser. Vi er i slut-50'erne og en husmoders “claim to fame” – på et landsted langt ude fra London, endda gift med en anerkendt populær forfatter – ignoreres. Hvem tror hun, hun er. Digteriske ambitioner fra en nybagt mor er ikke tidens tern i den patriarkalske tradition.

Men hendes hudløse og eksplicitte skrøbelighed på tryk (og samme tema i hendes digte) gør ondt at følge. Allerede fra hendes berømte debutroman “Glasklokken”. Og netop den roman *vil jeg aldrig glemme*. Den udkom i 1963 og blev nærmest kult. En semi-selvbiografisk nøgleroman.

Hun beskrev smerten ved at være dygtig og lovende og ambitiøs men hæmmet af tungsind og næsten dræbende usikkerhed. Søgen efter identitet med tomheden som evig følgesvend. Titlens glasklokke var beskrivelsen af, hvordan verden føles i hver en time, når depressionen har fat.

Jeg læste den som ung, genkendte meget uden at kunne sætte ord på følelsen. Den var knugende og intens. Udover beskrivelsen af hovedpersonen, den dygtige 19-årige Esthers psykiske sammenbrud, blev romanen samtidig et – dengang – tabuiseret detaljeret bud på eksistentiel identitetsløshed. Den står stadig som et stærkt eksempel på skuffelse og selvhad.

Der er masser af energi i digtningen, og det er på sin vis en smuk bog trods tragedien

Den beskrev samtidig på sarkastisk, humoristisk og bittersød vis Esthers mange mislykkede selvmordsforsøg. Det samme antydes i teksten i *Eufori*. Fx læser vi et sted:

”Hvilket besværligt foretagende, at dø, hvilken forbandet svær opgave det var.”

Og: “Livet blev ved med at oversvømme en med sin levbarhed. Tvang en til at blive hvor man var.”

Elin Cullhed går længere ind i et sind, ingen har adgang til. Det er en tekstuel adgang. Jeg føler med denne romans Sylvia, åh om jeg gør. Identificerer mig næsten. Men nok mest som i det ubeskrivelige bånd med stærke skribenter. Deres mod og talent i linjerne.

Livskraftig og smuk

“Glasklokken” udkom knap en måned efter Sylvias død. Hun begår selvmord ved at gasse sig i sin London-lejlighed. På grund af min fascination af Sylvia Plaths digte, noveller og roman endte jeg med at finde Elin Cullheds tolkning og fantasi næsten lige så interessant. Der er masser af energi i digtningen, og det er på sin vis en smuk bog trods tragedien.

Men formen, ligesom den gamle justitsminister der ønskede at svare på allerbedste vis, er jeg stadig tøvende ovenfor. Hvordan spørger man egentlig ind til de tidligere levede liv? Læs bogen selv, hvis den drager. Jeg hører meget gerne jeres oplevelser. Euforiske eller ej.

debutromanensomhedIsabella Mieke-Renardselvmord

Isabella Mieke-Renard

Isabella Mieke-Renard er journalist og forfatter. Hun er tidligere studievært på Kanal 2, TV2, DR1 og DR2. Hun bor i kollektiv i Halsnæs og trives udenfor rampelyset. Tæt på hav og fjord og Danmarks største sø.